

duhovno moje biće izmalena, u djetinjstvu, i u meni upalio neugašljivu želju da slušam sve one koje bajoslovne, koje pak poviestne narodne pripoviedke, koje stari ljudi ovdje pričaju. Sjećam se, kako sam slušao starca, slugu u otčinskoj kući, gdje mi je pripoviedao dogadjaje od starih onih gradova i njegdašnjih vitezova.« (Slijedi tekst predaje o Čehu, Lehu i Mehu.) »Moje misli uvijek težahu na to, kako da mogu potanko saznati i dokučiti sve ono, što se u vremena davno prošasta dogodilo u mojoj domovini, koja mi nije onda bila veća od moga Zagorja. Mitom bih podao svaki novčić, darovan si po ocu, ili majci, kojemu starcu, ili kojoj starici, zamoliv da mi pripoviedaju što godj o starih vremenih, a osobito o braći, mnogo pominjanoj...«¹³

I na kraju — Gajev zapis predaje o Čehu, Lehu i Mehu i jest i nije narodna uspomena. Jurić je, iznoseći svoju tvrdnju, na osnovu prethodnih povijesnih istraživanja, da je ta predaja literarnoga porijekla, potpuno u pravu s gledišta njezina osnovnoga historijskog sadržaja. Ali su u tekst te literarne predaje, u onom obliku u kojemu ju je zapisao Gaj, tako čvrsto i sa svih strana urasla i prava tipična pučka kazivanja jednoga lokalnog kraja da folklorist tu predaju ne smije isključiti iz svoga vidnog polja. Što su drugo nego narodne predaje kazivanja o tome kako »medju krapinskim i psarskim gradom kožan visimost višaše o lancih«, o imenu lokaliteta »Viline jame« po vilama koje su tamo prebivale, ili o divljem volu koji je na rogovima podzemnim prolazom prenio dijete nevjerne sestre, pa se po djetinjoj lijepoj glavi mjesto prozvalo »Liepa glava«. (Posve slično pripovijeda se u Ravnoj Gori u Gorskom Kotaru: kako je prasac u pećini pojeo dijete koje je majka — zbog muža zavađena s trojicom svoje braće — tamo krila, a ostavio je samo glavu, i po toj lijepoj glavi prozvalo se mjesto »Lepoglau«.)¹⁴

Napokon, sam motiv o trojici braće kao osnivačima rodova tako je tipičan sastavni dio pučkoga pripovijedanja brojnih naroda da su i neposredniji literarni izvori krapinske predaje samo jedna karika u lancu uzajamnih prožimanja usmenih i pisanih tradicija.

VSZAKOJACHKA PRIPOVEDANYA OD KRAPINE IZ VUZT ZTAREH LYUDIŃ POBRANA.

Duplyacha jama vu gori.

Kada bi jednoch Ferencz Keglevich Businzky Gozpon y ladavec z Grada Krapinzkoga y nekakov Prashinzky varash Krapinzki z- szvojemi lyudmi robili y vre Krapincze kakti szvoje kmete podeganyali bili, tada szu purgari szvoju pizsmeniczu, to jez z kup zpravlyene pizma ztarinzka odperte lizte Kraljev, vu kojeh sze nyihove pravice y szloboschine zadersavaju za ztrahinye odneszli ter tam vu ztanovitu jamu duply-

¹³ Gaj, Vjekopisni moj nacrtak..., str. XIX—XX.

¹⁴ R. Strohal, Hrvatskih narodnih pripovijedaka knjiga III, Karlovac 1904, str. 156—157.

achu zvanu zkrili. Ovde purgari dan y noch zkoznuvavshi ztrasili szu z-opravum senzkum odeveni da nyih nebi gdo prepoznati ter izdati iliti prepovedati mogel. Pri ovoj priliki szi je ztanoviti purgar zjednem odpertem liztom (kajti vsza pizma szamo vu jednom rubczu zavita lesala szu) kojega kakti priprozti falat kose odzogora lesechega je spazil, szvoju torbu zakerpal. Kadabi potomtoga bil pred szudcza doshel, koj je chteti znal, ov zapazi na torbi: nos Dei gratia, oszupne sze y tak szrečno reshil je ov oszebujni lizt koje sze josh dan danashnyi vu pizarniczi Krapinzki chuya y na kojem iste stihe na okolo y vu szredini maztna zamaz mozbit od szira ali mesza videti sze more.

Vu vremenu zpomenutoga pregona Ivanush Dunaj kamenar jaki y veliki chlovek kadabi dvanajzt napaztnikov y z- jednem Keglevichevem Inoshom na nyegvu hisu navalili bili, pograbil je naj pre Inosha nyegovu dolama zlekel y na szvoje hise krov hitil potlam pak vszeh trinajzt tepczev z- jednum koszenykom tiam vu ztari grad zatiral, gde ga je nekoj vuderl, y ranil, tak da ga purgari domom odneszli jeszu. Ono vreme Gradzka gozpoda purgare tak daleko podegnali szu, da szu purgaricze morale na Gozpodzkeh nyivah delati. Onda ztanoviti Broz Szudecz varaski poshel je vu Bech y proszil Kralya za pomoch, nakaj doshlo je zgora pizmo, da gozpoda purgare vu praviczah bantuvati neszmeju. Prashinzkomu pako doshla je zapoved da sze ali vu kipu v' Bech poztaviti, ali pak refov szvojeh chrev, ali funtov szvojega laztovitoga mesza poszlati mora. Prashinzki odishel je chez nemske kraje vu Bech zato poruchili nashi Poszlenikom szvojem, da sze na Horvatzka ne pak na Nemska vrata domom verneju, da sze nebi z- neprijatelyom zeztali. Prashinzki nigdar vishe vu domovinu nesze povernul. Keglevich pako koj takaj pred Kralya poztavitisze je moral, pozval je jednoch Broza Szudcza k szebi vu grad na Obed, na kaj nyemu Broz poruchil je, da sze on kakti Szuseny vrednoga nezpoznavava, dabi z- jednem Grofom obedval.—

Izti Broz poshel je k-senam purgarzke na nyivah gospodzkeh delajuchem, y nyim zapovedal, da sze naj k-meztu domom pobereju govorech Malovredne, kotere zte sze y po kakvoj szili na tlaku pritirati dale, hajte domom k-vashem kolovratom vusincze prezt za nasheh pravicz neprijatelye.

2. Tuzta pechina ober laz.

Na verhu vezda tak zvanem Tomchevem Bregu imal je negda vu ztarinzkem vremenu ztanoviti purgar pridovkom Ztrehoglav szvoje hise ov szi je jednoch prihranil prasziczu koja kada vre odvish tuzta bi bila puztila sze je na jenput v'beg y 'z pechine zkochila je v' jarek, gde sze je razpuchila, otkud ona pechina dan danashnyi zovesze Tuzta pechina.

3. Ielenzka pechina vu ztrahinyu.

Kada joshche vu ztarodavnem vremenu Krapinczi szvoje laztovite lovcze imali bi bili, nagnali szu kopovi iz Krapinzke gore Ielena proti

ztrahinya gde iz one pechine vu naglom besanyu opadshi zatukel sze je,
otkud ona pechina josh dan danashnyi Ielenzka pechina zove sze.

2. Luzka pechina obex. lsa.

~~Drug~~ na ^{verhu} vesda tak
Zudnem Sanchezom Bregu
smal je negda vu xtrahim,
z hca vremenu xlas.
viti purgar zridokom
Zlichoglar svoje hie
ov szi je jedkohc por,
hranil ~~brata~~ praszian
kvoja kada vrc advish
Luzka bi bila poutita
sze je na jen put v' bog
y z pechine xkochila
je ja v' jarek, gde sze
je z razpuchila, odkud
ona pechina dan danash
nji zove sze Luzka pechi,
na.

3. Ielenzka pechina vu xtrahinyu.

Kada joshche vu xla,
rodavkem vremenu xla,
pimex svoje i.

Kada 15. Ztudna 832 iz Krapine vu Radoboj ishel bi bil, da tam na-
shega dragoga prijatelya Vladimira Bora rud svepleneh nadztojnika
pohodim, zeztah na putu jednoga musa, koteri po mene opitan, povedashe
da jezt Radobojchan Gdna Vinkovicha kmet zpridavkom Andrecz. Taj
izti mus meni dogodyajzтво Radoboja povedal je szledechemi rechmi:
Pred tremi leti szedi ztaracz Ivek Szmrechky, oko 105 let ztar, pred

szmertjum szvojum pripovedal nam kak on iz vuzt szvojev predev chul je, da vezda zvana okolicza Radobojzka po poboju Turzke chete szvoje szadashnye ime dobila je. Dolicza vu koji szad farna iliti supna czirka Sz. 3 Kralyev ztoji, negda zvala sze je Rakovo polye, a izta farna Czirkva Sz. Nedelya na Rakovom polyu. Ime takovo dolicza dobila od rakov, kojeh vnosinu po vszaki povodnyi izti potochecz po czeli doliczi razszipal je. Za ono vreme bila je na gori kapelica Sz. Verbana, kotera k- fari Sz. Nedelye zpadashe, onda kapela Sz. Iakoba k- fari Miholyanzki szlishila jezt. Iednoch bil je veliki rat z- Turchinom, nepriajatelyi porobili szu vekshu ztran Zagorja zaterli szu y zapuztili Krapinu, kde sze szamo grad zdersal. Turchin tak ztrashno baratal je da szu lyudi vu gore povushli, y peneze zakopali. Nut nahrupil je na faru Sz. Nedelye kde nyega jaki kup Horvatov prichekal, neprijately z- pervine z- velikum seztinum navudrisse, nego horvati najme Nedelyshchani tak dobro dersahu sze, da kajti radi bili sze, jeszu, y na rakovom polyu boj odichenoy hrabreno dokochali jeszu, tak sze od onoga chasza vsza nyihova okolicza Radoboj zove.

VSZAKOJACHKA IZ VUZT PUKA HORVATZKOGA

Vile

Vile szu negda na prichuvanye loz y lugov nekoje gaye poszvètile, ovakvi onda Gayi zvali szu sze Bogayi na bolshe pako chistyenyé shum namiszlile szu priveru, da on, koj bi shibu ali szver, z-kum sze druga na . . . . . , odszekel, dushu od muke reshil, kotera do onda czvilila je.

Nepuczaj z-bichem, gde szu vile blizu.

Da szu vile iz nashega Orszaga zniknule, povedaju nashi ztari Horvati szledechi zrok. Vile jednoga Orszaga z- vilami drugoga Orszaga med szobom tak vojuju, kak goder jednoga naroda vojzka z- szuprotivnum. Kada bi pako Horvati pocheli bili szvoga sitka sznope na kolcze to jezt na rasnye, polag ztranzke shege poztavlyati, pograbile szu teda tugye vile te nashe kolcze, kakti orusje y ovak z- domachem kopjem lahko obladane y zkochane szu vile Horvatzke.

Vile szu negda na prichuvanye loz nekoje Gaye poszvetile, ovakvi Gayi zvali szu sze Bogayi, na chischenye pako loz namiszlile szu veru, da koj priraztno drevo odszeche dushu od muke reshi.

Pripovezti narodne.

Iz vuzt moje mile majke.

Vu Krapini 15. Vszeszvetschaka 1833.

Machoha chertela je na szvoju pasztorkinyu kajti je lepsha bila nego nyejna prava kchi. Kadbi jednoch mladencz na sznuboke bil doshel, y szebi paztorkinyu zebrał. Machoha nyu zkonchati hotecha poszlala je szred zime vu lozu po jagode. Pokorna divojchicza poshla je vu lozu z- velikim sznegom pokritu, gdje je milo tusiti y javkati pochela. Nut doshel je jeden dobrotivni ztarchek, koteri nyu opital je, za kajdar sze tak

tušno plache? Ona nyemu povedala je, da od machohe po jagode poszlana buduch, jako salozti sze, da machohi vu tom vgoditi nebu mogla, po keh dob jagode vu proszinczu nigdi neraztu. Najenkrat polahko puhne ztaracz, szneg sze raztali, ter divojchicza zapazi zrele jagode, koje namah pun kozolecz nabrala je. Ztaracz kojega divojchicze tuga genula je, bil je ztari veter jug. Nyemu zahvalivsha donesze jagode Machohi. Vu szerditozti szvojoj, da nebi vu chem paztorkinya nyejnu kcher oblada (la), poshalye y ovu po jagode. Kchi preklinyala je v' lozu doshavsha szneg szever y buru, nakaj nyu vszi chetiri vetri med szobum motali y krugom verteli jeszu.

Machoha z- cherjum lepo nakinchena vu czirkvu iducz oztavila je paztorkinyi szvojoj z-makom zmeshanu kashu, da ju med tem toga pazlyivo razbere. Milo opet tusila je divojchicza videcha nemoguchnozt. Ali nyejni mili tusni glaszi dovabili szu gerlicze, kotere kashu y mak chizto razebrale, y krotku divojchiczu obatrivele szu, nakaj nazopet machoha josh bolye razlyutila sze je...

Paztorkinya szvoju rumenu kraviczu koju marlyivo paszla zverhu vszega rada imala je, kaj spazivshi machoha mleko plodnu rumeniczu zaklati nakanila je. Hela mila moja kravicza, koga bum ja paszla koga dojila, kada tebe zakoleju... javkala je paztorkinya na pashi. Na to pregovorila je krava »drago moje, tva dobrotu blago, budi batriva, kada me zakolyu, znamdar naj gorshi falat tebi dojde, kada ga zepirala budesh, najdesh zlatu jabuku, y vu nyoj lepu opravu y kad bush htela po nyoj dobish nakinchenu kuchiju, tu jabuku vu vutlo drevo zpravi, y na praznik, kada tvoje pojdu v' czirkvu, onda sze oblechi kraszni, y vu kuchiji v'czirkvu gozpodzki odpelaj. To je paztorkinya potlam vuchinila. A vu czirkvi Machoha nye ni poznala, niti cherka nyejna prava. Nego zpazil nyu je mladencz plemenitog roda, ki nyoj doshel je v' sznuboke, ali Machoha je nyu pod korita zkrila. Mladencz pita gde je mila moja, ku vuzeti hochu. Na to kokot 'z pechi na korito zkochi y zapeva »pod koritom chepi«. Onda nalukne sze plemich pod korito, gde paztorkinyu zpazi, ku oblyubi, y vu hisni zakon, vzeme.)

Prijepis tekstova i opis rukopisa u bilješci 1: Ksenija Lastrić.

Uvodni komentar: Maja Bošković-Stulli.

Uredništvo zahvaljuje drugarici Vesni Šojat, službeniku Arhiva SR Hrvatske, na ljubaznoj pomoći pri dešifriranju nekih nejasnih mjesta u rukopisu.

SUMMARY

FOLK LEGENDS AND FOLK-TALES FROM THE LEGACY OF LJUDEVIT GAJ

In the legacy of Ljudevit Gaj (1890—1872, the promoter of Croatian national revival, so called »Ilirski pokret«), which is kept in University Library of Zagreb, by the side of other scripts there is a collection of folklore records, predominantly comprising folk-songs, folk-tales and proverbs, gathered for the most part by Gaj himself.